

פרשת מצורע

כוחה של בושה

הטקסט בכרטיסייה זו מעובד על בסיס מספר מאמרים של הרב זקס

בפרשת השבוע נידונה תופעת הצרעת, אשר נראית לכאורה כמחלה פיזית, אך חז"ל מפרשים אותה כהשלכה מוסרית על חטאים חברתיים כמו לשון הרע. התורה מתארת את הצרעת כסימן רוחני וחברתי לפגיעה בקשרים ובאמון הקהילתי. בדומה למצורע המורחק מן המחנה, כך גם מנהיגים שאינם מקפידים על שיח הוגן ומכבד עלולים לאבד את אמון הציבור ולמצוא עצמם בנידוי חברתי.

הרב זקס מביא את דבריה של האנתרופולוגית רות בנדיקט המשווה בין תרבויות אשמה ובושה. בתרבויות בושה, כמו יפן ויוון העתיקה, אדם נמדד לפי ציפיות החברה, ועונשו מתבטא בביזוי והשפלה ציבורית. לעומת זאת, היהדות היא תרבות אשמה, שבה ההתנהגות מונעת על ידי מצפון אישי ותחושת אחריות פנימית. מנהיג בתרבות האשמה מחויב לערכים מוסריים, בעוד שבתרבות הבושה המנהיג עשוי לפעול מתוך חשש להוקעה ציבורית.

על הרקע הזה בולטת חריגותה של הצרעת (בפרשנות חז"ל).

זהו אחד המקרים היחידים בתורה של **הענשה על ידי בוש ולא על ידי אשמה**. הופעת העובש או כתמי הצבע על קירות הבית הייתה סימן פומבי לחטא פרטי. היא הייתה דרך לומר לכל עובר ושב: "בבית הזה קרו דברים רעים". אט אט התקרבו האותות אל הנאשם. מקירות הבית פשטו אל מיטתו, מהם לבגדיו, ומשם טיפסו על עורו ועשוהו טמא:

אלה הם ביטוייה המובהקים של הבוש. תחילה **התיוג**: סימון ציבורי של חרפה. אלה הם פרימת הבגדים, פריעת הראש, כיסוי הראש עד קו השפם, הקריאה "טמא, טמא". אחריו בא **הנידוי**: הדרה זמנית מחיי השגרה של החברה. התיוג והנידוי עניינם לא חולי אלא הוקעה חברתית. מכאן הקושי הראשוני להבין את דין הצרעת: היא מקרה נדיר של ביוש ציבורי בתרבות שאינה תרבות בוש, אלא תרבות אשמה. אך מקרה זה מתקיים לא משום שהחברה בוחרת להוקיע אדם, אלא מפני שה' אותת לה, בנגע הצרעת, שכן עליה לעשות.



מעובד מתוך האתר של הרב זקס וספריו השונים
לקריאה בהרחבה סרקו את הברקוד

מנהיגות - מודל לחקי

ביוש

הצרעת היא מקרה נדיר של ביוש ציבורי בתרבות שאינה תרבות בושה, כי הדיבור הוא הכוח המחבר בין אנשים ומאפשר את קיומה של חברה מתפקדת. אנתרופולוגים סבורים כי השפה נועדה לבניית אמון ושיתוף פעולה, ולכן לשון הרע מסכנת את היסודות הללו, מפוררת את האמון ויוצרת חשדנות. **התורה רואה בלשון הרע חטא כה חמור עד כי עונשו הוא בידוד ונידוי זמני, במטרה למנוע את השפעתו ההרסנית.**

קשה להתמודד עם לשון הרע בדרכים משפטיות, שכן הוא אינו בהכרח שקר, אלא לעיתים דברי אמת המוצגים בהקשר מזיק. חז"ל פירשו את הצרעת כעונש על לשון הרע, והסבירו כי היא נועדה להתריע ולהרחיק את האדם עד שיחזור בתשובה. בעידן המודרני, הרשתות החברתיות ממחישות את הסכנות שבביוש ציבורי, ולכן חשוב לשמור על שיח מכבד ולנקוט זהירות בדיבור.

מילים חיוביות ושקופות מחזקות את הביטחון והאמון ומקדמות שיתוף פעולה. בעת משבר, על המנהיג לבחור את דבריו בקפידה ולפעול להרגעת המצב ולטיפול פיוס.

מנהיג עם מילים!

מנהיגות אחראית דורשת שימוש מושכל במילים, שכן **מילים בונות מציאות ומשפיעות על האווירה הארגונית.** על המנהיג לבחור מילים מעודדות ומעצימות, המחזקות את תחושת השייכות והמחויבות של המונהגים. יש להימנע משיימינג ושיה מפלג העלול להרוס אמון וליצור תחושת ניכור, ולבחור בגישה המעודדת חיבור ושיתוף פעולה. מילים חיוביות ושקופות מחזקות את האחדות, מגבירות אמון ומעוררות השראה לפעולה משותפת. בעתות משבר, יש להקפיד על שיח מאוין ומרגיע שמקדם פיוס ושיקום. בסופו של דבר, **מנהיגות אחראית מעצבת תרבות של כבוד הדדי, שקיפות ואחריות, דרך דיבור חיובי המקדם ערכים ותחושת שייכות.**

עקרונות במנהיגות

מדוע המסר של הצרעת רלוונטי כל כך בעולם של ימינו?

האם נתקלתם פעם בדיבור-שנאה ברשת חברתית?
איך לדעתכם מרגיש מי שמושם ברשת?

עקרונות במנהיגות - הרב יונתן זקס | כוחה של בושא

עקרונות בחינוך



שיפור האקלים הבית ספרי

צוותי חינוך:

- **ביוש:** כיצד ניתן ליצור סביבת לימודים בטוחה מפני שיימינג והשפלה פומבית?
- **ביוש:** כיצד אנו, כאנשי צוות, יכולים להוות דוגמה אישית ולהגיב באופן מאוזן לתופעות ביוש?
- **שיח במרחב הדיגיטלי:** באילו כלים ניתן להשתמש כדי לחנך את התלמידים לאחריות ולשיח מכבד במרחב הדיגיטלי?

תלמידים:

- **מודעות ואחריות אישית ברשת:** מה אתם יודעים על ההשפעה של שיימינג ברשתות החברתיות על חיי הפרט?
- **מפתיה והכרת ערך הזולת:** כיצד הייתם מרגישים אם הייתם עוברים חווית ביוש ברשת?
- **דרכי התמודדות עם ביוש חברתי:** כיצד עליכם להגיב אם נתקלתם בתלמיד שסובל מהשפלה פומבית בבית הספר?